

PRÁVNÍ SUBJEKTIVITA ES, PRÁVNÍ POVAHA EU, EVROPSKÉ PRÁVO A TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ

Trestní právo (hmotné a procesní) v
evropském prostředí

prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., Dsc.

Jaroslav.Fenyk@law.muni.cz

Základní pojmy

- ◆ **Europeizace práva** – proces, v němž se v určité právní oblasti projevuje vliv evropského práva (komunitárního a unijního práva) na právní řády členských států
- ◆ **Europeizace trestního práva**
- ◆ **Harmonizace**
- ◆ **Asimilace**
- ◆ **Kooperace**
- ◆ **Integrace**

Evropská společenství a Evropská unie

- ♦ **Evropská společenství (ES)** – tvořila:
 - ♦ Evropské společenství
 - ♦ Evropské společenství pro atomovou energii
 - ♦ **Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)** – založené Pařížskou smlouvou z 18. 4. 1951 – platnost smlouvy do 23. 7. 2002

Evropská společenství a Evropská unie

- ♦ **Evropská unie (EU)** – zřízena Maastrichtskou smlouvou (Smlouvou o EU) ze dne 7. 2. 1992:
 - ♦ nešlo o mezinárodní organizaci
 - ♦ neměla právní subjektivitu
 - ♦ jednalo se o svazek 3 pilířů:
 - I. pilíř – Evropská společenství – institucionální základ EU
 - II. pilíř – Společná zahraniční a bezpečnostní politika
 - **III. pilíř – Spolupráce v oblasti justice a vnitra**
- ♦ **Evropská unie po Lisabonské smlouvě**
 - ♦ sloučení všech pilířů **do prvního pilíře**

Evropské právo

1. **Právo Evropských společenství** (tzv. komunitární právo)
 - ♦ Primární právo
 - ♦ Sekundární právo
2. **Právo Evropské unie** (tzv. unijní právo)
 - ♦ Primární právo
 - ♦ Sekundární právo
 - ♦ Externí smlouvy
 - ♦ Právní zásady

Právo Evropských společenství (komunitární právo)

- ♦ **primární právo:**

- ♦ akty členských států, zahrnující zakládací smlouvy a smlouvy, které je mění a doplňují

- ♦ **sekundární právo:**

- ♦ Nařízení
- ♦ Směrnice
- ♦ Rozhodnutí
- ♦ Doporučení
- ♦ Stanovisko
- ♦ Externí smlouva
- ♦ Judikatura Evropského soudního dvora a Soudu první instance
- ♦ Právní zásady

Vliv evropského práva na trestní právo členských států

♦ **Přímý vliv evropského práva**

- ♦ projevuje se např. v otázkách souvisejících s problematikou padělání společné měny, boje proti praní špinavých peněz a v dalších oblastech společného zájmu

♦ **Nepřímý vliv evropského práva**

- ♦ projevuje se v tom, že definice trestných činů v zákonech členských států mohou odkazovat na netrestní právní předpisy, které členské státy implementovaly na podkladě evropského práva v netrestních právních odvětvích

Právo Evropské unie (unijní právo)

- ◆ **Primární právo** – akty členských států, zahrnující ta ustanovení Smlouvy o EU, která pouze nemění či nedoplňují zakládací smlouvy společenství
- ◆ **Sekundární právo** – akty orgánů EU
- ◆ **Externí smlouvy**
- ◆ **Právní zásady**

Evropské právo, trestní právo a mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech

1. období do založení EU (do 1. 11. 1993 – vstup Smlouvy o EU v platnost)
2. období od založení EU do vstupu Amsterdamské smlouvy v platnost
3. období od vstupu Amsterdamské smlouvy do Lisabonské smlouvy
4. období od Lisabonské smlouvy

1. Období do založení EU

- ◆ **Blok Schengenských dohod** (rušení vnitřních hraničních kontrol, volný pohyb osob, potřeba kontroly nad činností kriminálních organizací působících v rámci EU)
- ◆ Z podnětu Evropské rady v r. 1976 vzniká **TREVI** (Terorismus, radikalismus, extremismus, mezinárodní násilí) – zpravodajské a policejní služby – výměna informací
- ◆ **Rozhodovací praxe Evropského soudního dvora**
 - ◆ rozhodnutí z r. 1989 ve věci tzv. Jugoslávské kukuřice – účinné, odrazující a přiměřené sankce, viz. dále

2. Období od založení EU do vstupu Amsterdamské smlouvy v platnost

- ◆ **Smlouva o EU (Maastrichtská smlouva)** – platnost od 1. 11. 1993:
 - ◆ cílem je rozvoj těsné spolupráce v oblasti justice a vnitra (tedy III. pilíř EU)
 - ◆ výslovně upravila druhy právních nástrojů III. pilíře – akty Rady EU:
 - ◆ Společné postoje
 - ◆ Společné postupy (akce)
 - ◆ Úmluvy
 - ◆ Opatření k uskutečnění společného postupu
 - ◆ Opatření k provedení úmluv
- ◆ **Čl. K1 Smlouvy o EU** – cíle spolupráce v trestních věcech - harmonizace právních předpisů
- ◆ Zavedení **minimálních norem** o skutkových podstatách trestných činů a trestech v oblasti organizovaného zločinu, terorismu a obchodu s drogami (čl. 31 odst. 1 písm. e) Smlouvy o EU)

Projevy prosazování trestního práva hmotného - oblasti

- ♦ organizovaný zločin
- ♦ terorismus
- ♦ praní špinavých peněz
- ♦ ochrana finančních zájmů ES, včetně padělání EURO a jiných platebních prostředků
- ♦ projevy rasismu a xenofobie
- ♦ obchodování s lidmi
- ♦ obchodování s omamnými látkami
- ♦ ohrožování a poškozování životního prostředí
- ♦ útoky proti informačním systémům
- ♦ korupce ve veřejném sektoru
- ♦ ilegální přechod státních hranic a vnějších hranic EU, atd.

Konkrétní legislativní opatření EU

Oblast organizovaného zločinu

- ◆ Akční plán boje proti organizovanému zločinu 1997 (výměna informací o způsobech páchaní trestných činů a pachatelích)
- ◆ Společná akce 1998 (definice zločinecké organizace a odpovědnost právnických osob)
- ◆ Druhý protokol k Úmluvě o ochraně finančních zájmů ES 1997 (definice praní špinavých peněz)
- ◆ Společný postup 1998 (praní peněz, identifikace, vyhledávání, zmrazení, zajištění a konfiskace nástrojů a výnosů ze zločinu)

Konkrétní legislativní opatření EU

Oblast boje proti terorismu

- ◆ Summit Evropské rady v Madridu 1995
- ◆ Summit Evropské rady v Tampere 1999
- ◆ návrh konkrétních protiteroristických opatření – procesní a operativní oblast – rozšíření působnosti Europolu

Konkrétní legislativní opatření EU

Oblast ochrany finančních zájmů ES

- ◆ čl. 209a Smlouvy o založení ES

„Členské státy přijmou k zamezení podvodů ohrožujících finanční zájmy Společenství stejná opatření, jaká přijímají k zamezení podvodů ohrožujících jejich vlastní finanční zájmy.

Aniž jsou dotčena ustanovení této smlouvy, členské státy koordinují svou činnost zaměřenou na ochranu finančních zájmů Společenství proti podvodům. Za tím účelem organizují s podporou Komise úzkou a pravidelnou spolupráci mezi příslušnými útvary státní správy.“

- ◆ Úmluva o ochraně finančních zájmů ES 1995 (definice podvodu proti FZ ES)
- ◆ Protokol o ochraně finančních zájmů ES 1996 (trestnost úplatkářství)
- ◆ Druhý protokol o ochraně finančních zájmů ES 1997 (trestní odpovědnost právnických osob)

Corpus Juris 1997

- ◆ návrh trestněprávního opusu
- ◆ počítalo se zde zejména se zavedením **principu evropské (trestní) teritoriality** jako předpokladu fungování Evropské justiční oblasti ve věcech trestních

Corpus Juris 2000

- ◆ 8 skutkových podstat trestných činů
- ◆ zásada individuální trestní odpovědnosti (počítá však také s trestní odpovědností právnických osob)
- ◆ zásada proporcionality
- ◆ trestní odpovědnost vedoucího obchodní společnosti nebo osoby s pravomocí v obchodní společnosti rozhodovat nebo provádět kontrolu: vedoucí pracovník

3. Období od vstupu Amsterdamské smlouvy v platnost do Lisabonské smlouvy

- ◆ **Amsterodamská smlouva** – platnost dne 1. 5. 1999 – významný posun v oblasti trestního práva – do III. pilíře náleží pouze policejní a justiční spolupráce v trestních věcech
- ◆ Změny v právních nástrojích III. pilíře:
 - ◆ Rámcová rozhodnutí
- ◆ Založení **prostoru svobody, bezpečnosti a spravedlnosti** – cíl III. pilíře
- ◆ **Haagský program**

Konkrétní legislativní opatření EU

Oblast boje proti organizovanému zločinu

- ◆ Summit v Tampere 1999 (opatření proti osobám podezřelým ze spáchání trestného činu musí vést k eliminaci možnosti zneužít rozdílnosti právních úprav v jednotlivých členských státech)
- ◆ Rámcové rozhodnutí Rady o praní peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů trestné činnosti a výnosů z ní

Konkrétní legislativní opatření EU

Oblast boje proti terorismu

- ◆ Akční plán EU proti terorismu 2001 (jednotná definice pojmu terorismus)
- ◆ Společný postoj Rady o boji proti terorismu 2001 (o uplatnění zvláštních opatření v boji proti terorismu, definice osob, skupin a subjektů zapojených do teroristických organizací a definice teroristického činu)
- ◆ Rámcové rozhodnutí Rady o boji proti terorismu 2002 (definice teroristické skupiny)

Konkrétní legislativní opatření EU

Oblast ochrany finančních zájmů ES

- ◆ čl. 280 Smlouvy o založení ES (upřesnění definice ochrany finančních zájmů ES)
- ◆ založení OLAF
- ◆ boj proti paděláním EURA

4. Období od Lisabonské smlouvy

- ♦ justiční spolupráce v trestní věcech – kap. 4 LS
- ♦ **články 82 a 83 LS**
- ♦ trestní právo hmotné čl. 83 – způsob přijímání právních předpisů EU – pozitivní hlas všech člen. států
- ♦ Evropský parlament A Rada zřídí **minimální pravidla pro definice trestných činů a sankcí**, zejm. v oblastech závažných trestných činů s přeshraničním rozměrem
 - ♦ terorismus
 - ♦ organizovaný zločin
 - ♦ praní špinavých peněz
- ♦ **Stockholmský program**

Oblasti zájmu LS v trestních věcech

- ◆ terorismus
- ◆ obchod s lidmi a sexuální vykořisťování žen a dětí
- ◆ nedovolený obchod s drogami a zbraněmi
- ◆ praní špinavých peněz
- ◆ korupce
- ◆ padělání platebních prostředků a peněz
- ◆ počítačová kriminalita
- ◆ organizovaný zločin

DĚKUJI ZA POZORNOST.